PREMISELE STABILIRII ȘI DEZVOLTĂRII RELAȚIILOR DE COOPERARE DINTRE UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI REPUBLICA MOLDOVA

PRECONDITIONS FOR THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF EU–REPUBLIC OF MOLDOVA COOPERATION RELATIONS

Marina SINOGACI
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *sinogaci.marina@gmail.com*

CZU:327(478):061.1EU

Rezumat. Articolul analizează premisele stabilirii și dezvoltării relațiilor de cooperare dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, evidențiind fundamentele istorice, geopolitice, culturale, juridice și economice ale orientării europene a statului moldovean. Cercetarea pornește de la apartenența Republicii Moldova la spațiul european și de la rolul său istoric de zonă de contact între civilizații, culturi și comunități etnice, pentru a explica necesitatea dialogului, cooperării și integrării în procesele europene. O atenție distinctă este acordată perioadei de după proclamarea independenței, marcată de dificultăți politice, economice și sociale, de conflictul transnistrean, dar și de constituirea cadrului democratic, juridic și instituțional necesar apropierii de Uniunea Europeană. Articolul examinează importanța Acordului de Parteneriat și Cooperare dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, semnat în 1994 și intrat în vigoare în 1998, ca document fundamental pentru instituționalizarea dialogului politic, dezvoltarea cooperării economice și armonizarea legislației naționale cu acquis-ul comunitar. Sunt analizate, de asemenea, cooperarea regională, participarea Republicii Moldova la inițiative europene și sud-est europene, rolul relațiilor transfrontaliere, precum și factorii interni și externi care au influențat ritmul apropierii de UE. Se concluzionează că opțiunea europeană a Republicii Moldova reprezintă o perspectivă istorică și strategică, orientată spre consolidarea statalității, modernizarea instituțională, dezvoltarea economică și integrarea treptată în spațiul valorilor, normelor și standardelor europene.

Cuvinte-cheie: *Republica Moldova; Uniunea Europeană; cooperare europeană; integrare europeană; Acordul de Parteneriat și Cooperare; armonizare legislativă.*

JEL: F15; F53; F55; K33; O19.

Abstract: The article analyses the preconditions for the establishment and development of cooperation relations between the European Union and the Republic of Moldova, highlighting the historical, geopolitical, cultural, legal and economic foundations of Moldova's European orientation. The research starts from the Republic of Moldova's belonging to the European space and from its historical role as an area of contact between civilizations, cultures and ethnic communities, in order to explain the need for dialogue, cooperation and integration into European processes. Particular attention is paid to the period following the

proclamation of independence, marked by political, economic and social difficulties, the Transnistrian conflict, but also by the formation of the democratic, legal and institutional framework necessary for closer relations with the European Union. The article examines the importance of the Partnership and Cooperation Agreement between the Republic of Moldova and the European Union, signed in 1994 and entered into force in 1998, as a fundamental document for the institutionalization of political dialogue, the development of economic cooperation and the approximation of national legislation to the acquis communautaire. The study also addresses regional cooperation, Moldova's participation in European and South-East European initiatives, the role of cross-border relations, and the internal and external factors that have influenced the pace of rapprochement with the EU. It concludes that the European option of the Republic of Moldova represents a historical and strategic perspective aimed at strengthening statehood, modernizing institutions, developing the economy and gradually integrating the country into the space of European values, norms and standards.

Keywords: *Republic of Moldova; European Union; European cooperation; European integration; Partnership and Cooperation Agreement; legislative approximation.*

JEL: F15; F53; F55; K33; O19.

Introducere. Relațiile dintre Republica Moldova și UE reprezintă una dintre cele mai importante direcții ale politicii externe și ale procesului de modernizare instituțională a statului moldovean. Din perspectivă istorică, geografică, culturală și civilizațională, Republica Moldova aparține spațiului european, fiind situată într-o zonă de interferență între diverse tradiții politice, culturale, religioase și etnice [8]. Această poziționare a determinat, de-a lungul timpului, formarea unei identități sociale și politice marcate de dialog, toleranță, cooperare și deschidere față de procesele europene.

După proclamarea independenței, Republica Moldova a intrat într-o etapă complexă de transformări politice, economice și sociale [7]. Procesul de edificare a statului democratic, elaborarea cadrului constituțional și juridic, dezvoltarea instituțiilor publice, liberalizarea economiei și orientarea spre valorile democrației europene au constituit premise esențiale pentru apropierea treptată de UE [1]. În același timp, tranziția post-sovietică a fost marcată de dificultăți majore, precum criza economică, instabilitatea politică, conflictul transnistrean, tergiversarea reformelor structurale și necesitatea consolidării coeziunii sociale într-o societate plurietnică și multiculturală.

Orientarea europeană a Republicii Moldova s-a afirmat treptat ca opțiune strategică, fiind reflectată în documentele de politică externă, în programele de guvernare și în acțiunile instituționale orientate spre dezvoltarea cooperării cu UE [7]. Un moment important în acest proces l-a constituit semnarea Acordului de Parteneriat și Cooperare dintre Republica Moldova și UE în anul 1994 și intrarea acestuia în vigoare în anul 1998 [1]. Acest acord a reprezentat primul cadru juridic și instituțional

complex al relațiilor bilaterale, stabilind direcții de cooperare în domeniul dialogului politic, comerțului, economiei, armonizării legislației, reformei instituționale, dezvoltării sociale, protecției mediului și cooperării regionale.

Actualitatea cercetării este determinată de faptul că relațiile dintre Republica Moldova și UE nu pot fi înțelese doar ca un proces diplomatic sau economic, ci ca o transformare structurală a statului și a societății [7]. Apropierea de UE presupune adaptarea instituțiilor naționale la standardele europene, consolidarea statului de drept, modernizarea economiei, dezvoltarea administrației publice, protecția drepturilor omului și creșterea capacității Republicii Moldova de a participa activ la cooperarea regională și europeană [6]. În acest context, armonizarea legislației naționale cu *acquis-ul UE* devine un instrument esențial al reformelor interne și al integrării progresive în spațiul european [2].

Scopul articolului constă în analiza premiselor stabilirii și dezvoltării relațiilor de cooperare dintre UE și Republica Moldova, prin evidențierea fundamentelor istorice, geopolitice, juridice, economice și instituționale ale orientării europene a statului moldovean. Pentru atingerea acestui scop, cercetarea urmărește examinarea evoluției relațiilor UE–Republica Moldova după proclamarea independenței, identificarea rolului Acordului de Parteneriat și Cooperare UE-Republica Moldova, analiza importanței armonizării legislației cu normele europene, evidențierea cooperării regionale și transfrontaliere, precum și determinarea factorilor interni și externi care au influențat ritmul apropierii Republicii Moldova de Uniunea Europeană.

Gradul de cercetare a temei. Problematica stabilirii și dezvoltării relațiilor de cooperare dintre UE și Republica Moldova a fost abordată în literatura de specialitate și în documentele instituționale prin mai multe direcții de cercetare: juridico-instituțională, politico-diplomatică, economică, strategică și sociologică. Analiza bibliografiei utilizate în articol demonstrează că tema a fost cercetată, în special, în contextul tranziției post-sovietice a Republicii Moldova, al extinderii UE spre Europa Centrală și de Est și al necesității definirii unei orientări strategice europene a statului moldovean.

O primă direcție de cercetare este reprezentată de documentele juridice și instituționale care au fundamentat relațiile dintre Republica Moldova și UE [7]. În acest sens, Acordul de Parteneriat și Cooperare UE - Republica Moldova constituie sursa centrală pentru înțelegerea cadrului inițial al cooperării bilaterale, deoarece a stabilit domeniile principale ale dialogului politic, cooperării economice, armonizării legislației, dezvoltării instituționale și apropierii Republicii Moldova de standardele europene [1]. Acest tip de surse permite examinarea relațiilor UE–Republica Moldova nu doar ca opțiune politică, ci ca proces juridic și instituționalizat, bazat pe angajamente concrete [7].

O a doua direcție este constituită de studiile și rapoartele europene privind extinderea UE și integrarea statelor din Europa Centrală și de Est [5]. Lucrări precum *A Guide to the Enlargement of the European Union*, *Central and Eastern Europe on the Way into the European Union* și documentele Comisiei Europene privind provocările extinderii oferă un cadru comparativ important pentru analiza poziționării Republicii Moldova în raport cu procesele europene de la sfârșitul anilor 1990 și începutul anilor 2000 [2]. Aceste surse explică mecanismele, criteriile și constrângerile extinderii UE, precum și diferențele dintre statele candidate, statele partenere și statele aflate în vecinătatea estică a Uniunii [5].

O a treia direcție de cercetare vizează dimensiunea economică și socială a apropierii de UE [9]. Sursele referitoare la creștere economică, competitivitate, dezvoltare durabilă, investiții și strategii pentru Republica Moldova oferă o bază analitică pentru înțelegerea integrării europene ca proces de modernizare economică și socială [3]. În această categorie se înscriu lucrările privind competitivitatea și integrarea, Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă – *Moldova 21*, precum și documentele Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare [8]. Acestea permit evidențierea avantajelor apropierii de UE, dar și a costurilor și dificultăților legate de reformele structurale, modernizarea infrastructurii, atragerea investițiilor și adaptarea economiei naționale la cerințele pieței europene [9].

O a patra direcție este reprezentată de cercetările sociologice privind percepțiile populației față de integrarea europeană. Barometrul de Opinie Publică oferă date relevante despre modul în care cetățenii Republicii Moldova percepeau prioritățile integrării europene, în special în domeniile legislației, economiei și educației [4]. Acest tip de sursă este important deoarece demonstrează că orientarea europeană nu a fost doar un proiect al elitelor politice, ci și un subiect de interes public, asociat cu așteptări privind modernizarea statului și îmbunătățirea condițiilor de viață [10].

În același timp, bibliografia reflectă preocuparea pentru integrarea europeană a Republicii Moldova în context regional [6]. Participarea la Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, cooperarea transfrontalieră, relațiile cu România și Ucraina, precum și implicarea în inițiative regionale sunt abordate ca factori favorabili apropierii de UE [6]. Această perspectivă permite interpretarea integrării europene nu doar ca relație bilaterală UE–Republica Moldova, ci și ca proces de conectare la rețele regionale de cooperare politică, economică și instituțională [7].

Prin urmare, gradul de cercetare a temei poate fi apreciat ca fiind unul semnificativ pentru etapa inițială a relațiilor dintre Republica Moldova și UE, mai ales pentru perioada anilor 1990–2002 [1]. Sursele utilizate permit fundamentarea istorică, juridică, instituțională și economică a procesului de apropiere de UE [3]. Totuși, bibliografia are un caracter predominant documentar și reflectă, în principal, etapa

Acordului de Parteneriat și Cooperare [1]. Pentru o abordare actualizată și completă a temei, este necesară completarea bazei bibliografice cu lucrări și documente recente privind Politica Europeană de Vecinătate, Parteneriatul Estic, Acordul de Asociere Republica Moldova–UE, Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, statutul de țară candidată acordat Republicii Moldova și deschiderea negocierilor de aderare [5]. Această actualizare ar permite trecerea de la analiza premiselor cooperării la explicarea evoluției calitative a relațiilor UE–Republica Moldova în etapa integrării europene avansate [6].

Materiale utilizate și metode aplicate. Metodologic, articolul se bazează pe analiza documentară, metoda istorică, analiza politico-instituțională și abordarea sistemică. *Analiza documentară* permite examinarea principalelor documente juridice și strategice care au fundamentat relațiile dintre Republica Moldova și UE. *Metoda istorică* facilitează înțelegerea etapelor de constituire și dezvoltare a cooperării bilaterale, iar *analiza politico-instituțională* permite evaluarea rolului instituțiilor, reformelor și politicilor publice în apropierea de standardele europene. *Abordarea sistemică* oferă posibilitatea interpretării integrării europene ca proces multidimensional, care include componente politice, juridice, economice, sociale și culturale. Prin urmare, studierea premiselor relațiilor de cooperare dintre UE și Republica Moldova este necesară pentru înțelegerea parcursului european al statului moldovean, a oportunităților oferite de integrarea europeană și a dificultăților care au marcat acest proces. Relația cu UE reprezintă nu doar o direcție de politică externă, ci și un cadru de modernizare internă, de consolidare a statalității, de dezvoltare democratică și de integrare graduală în spațiul valorilor, normelor și standardelor europene.

Realizarea prezentului articol se bazează pe utilizarea unui ansamblu de surse documentare, juridice, instituționale, strategice, statistice și bibliografice, relevante pentru analiza premiselor stabilirii și dezvoltării relațiilor de cooperare dintre UE și Republica Moldova. În calitate de materiale principale au fost valorificate documente oficiale privind cadrul juridic al relațiilor bilaterale, în special Acordul de Parteneriat și Cooperare dintre Republica Moldova și UE, care constituie punctul de referință fundamental pentru examinarea dialogului politic, cooperării economice, armonizării legislației și apropierii instituționale de standardele europene [1]. De asemenea, au fost utilizate documente strategice naționale, inclusiv Concepția politicii externe a Republicii Moldova (1995), actele normative privind asocierea Republicii Moldova la UE, documentele de dezvoltare social-economică și strategiile de dezvoltare durabilă, care reflectă evoluția orientării europene a statului moldovean după proclamarea independenței [7]. Aceste materiale permit înțelegerea modului în care integrarea europeană a fost formulată treptat ca obiectiv strategic al politicii externe și ca direcție de modernizare internă [8].

O altă categorie de surse este reprezentată de lucrări și rapoarte consacrate procesului de extindere a UE, integrării statelor din Europa Centrală și de Est, competitivității economice, dezvoltării regionale și costurilor aderării la UE [2]. Acestea au fost utilizate pentru plasarea Republicii Moldova într-un cadru comparativ mai larg, relevant pentru înțelegerea diferențelor dintre statele candidate, statele partenere și statele aflate în vecinătatea estică a UE [5]. Totodată, au fost valorificate date sociologice, în special cele oferite de Barometrul de Opinie Publică, pentru a evidenția percepțiile cetățenilor asupra priorităților integrării europene [4]. Din punct de vedere metodologic, cercetarea se întemeiază pe analiza documentară, aplicată în vederea examinării documentelor oficiale, strategiilor, acordurilor, rapoartelor și surselor bibliografice relevante pentru relațiile UE–Republica Moldova [1]. Această metodă a permis identificarea principalelor etape ale cooperării bilaterale, a obiectivelor asumate de Republica Moldova și a domeniilor prioritare de apropiere de Uniunea Europeană [7].

A fost utilizată, de asemenea, *metoda istorică*, necesară pentru reconstituirea evoluției relațiilor dintre Republica Moldova și UE după proclamarea independenței [1]. Prin această metodă au fost evidențiate principalele momente ale apropierii de UE: afirmarea orientării europene în documentele de politică externă, semnarea Acordului de Parteneriat și Cooperare dintre UE și Republica Moldova, intrarea acestuia în vigoare, intensificarea dialogului politic și implicarea Republicii Moldova în inițiative regionale europene [1].

Metoda politico-instituțională a fost aplicată pentru analiza rolului instituțiilor statului, al Uniunii Europene și al mecanismelor bilaterale în consolidarea cooperării [6]. Această metodă a permis examinarea relațiilor UE–Republica Moldova ca proces instituționalizat, bazat pe norme, angajamente juridice, reforme administrative și mecanisme de coordonare politică. Pentru înțelegerea dimensiunii juridice a procesului de apropiere de UE, a fost utilizată *metoda juridico-comparativă* [2]. Aceasta a permis analiza importanței armonizării legislației naționale cu *acquis-ul UE*, precum și evaluarea rolului dreptului european în orientarea reformelor interne ale Republicii Moldova [6]. Prin această metodă, integrarea europeană este examinată nu doar ca opțiune politică, ci și ca proces de adaptare normativă și instituțională [7].

În același timp, *metoda analizei sistemice* a permis interpretarea relațiilor dintre Republica Moldova și UE ca fenomen multidimensional, care include componente politice, economice, juridice, sociale, culturale și geopolitice [3]. Această abordare este necesară deoarece apropierea de UE nu se reduce la cooperarea diplomatică, ci presupune transformări profunde în funcționarea statului, economiei și societății [1]. A fost aplicată și *metoda comparativă*, prin raportarea experienței Republicii Moldova la procesele de integrare și asociere ale altor state din Europa Centrală și

de Est [2]. Această metodă a oferit posibilitatea identificării particularităților parcursului european al Republicii Moldova, dar și a factorilor care au încetinit sau au condiționat ritmul apropierii de Uniunea Europeană [5].

Prin combinarea acestor metode, articolul urmărește să ofere o analiză coerentă a premiselor istorice, geopolitice, juridice, instituționale și economice care au determinat stabilirea și dezvoltarea relațiilor de cooperare dintre UE și Republica Moldova [7]. Metodologia utilizată permite evidențierea atât a oportunităților oferite de integrarea europeană, cât și a dificultăților interne și externe care au influențat evoluția acestui proces [6].

Rezultate și discuții. Analiza premiselor stabilirii și dezvoltării relațiilor de cooperare dintre UE și Republica Moldova evidențiază faptul că orientarea europeană a statului moldovean nu a apărut ca opțiune conjuncturală, ci ca rezultat al mai multor factori istorici, geopolitici, culturali, juridici și economici [7]. Republica Moldova aparține spațiului european prin poziționarea sa geografică, prin tradițiile sale istorice și culturale, dar și prin aspirația de a construi un stat democratic, întemeiat pe supremația legii, respectarea drepturilor omului, economie de piață și cooperare internațională [8]. Această apartenență a constituit una dintre premisele fundamentale ale apropierii treptate de Uniunea Europeană [1].

Un prim rezultat al cercetării constă în constatarea că relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană s-au format într-un context intern dificil, marcat de tranziția post-sovietică, criza economică, instabilitatea politică și conflictul transnistrean [8]. După proclamarea independenței, Republica Moldova a fost nevoită să-și definească propriul model de dezvoltare statală, să creeze instituții democratice, să reformeze cadrul juridic și să identifice direcțiile prioritare ale politicii externe [7]. În acest proces, opțiunea europeană a fost percepută ca un cadru de stabilizare, modernizare și conectare la valorile și practicile politice europene [1]. Totuși, dificultățile economice și sociale, ritmul lent al reformelor structurale și fragilitățile instituționale au influențat considerabil viteza și profunzimea apropierii de Uniunea Europeană [8].

Un al doilea rezultat important se referă la instituționalizarea relațiilor bilaterale prin semnarea Acordului de Parteneriat și Cooperare dintre Republica Moldova și UE în anul 1994 și intrarea acestuia în vigoare în anul 1998 [1]. Acest document a reprezentat prima bază juridică solidă a cooperării dintre cele două părți și a conferit relațiilor UE–Republica Moldova un caracter organizat, previzibil și orientat spre obiective concrete [1]. Acordul a consacrat direcții esențiale de cooperare, precum dialogul politic, relațiile comercial-economice, armonizarea legislației, dezvoltarea instituțională, protecția mediului, cooperarea regională și transfrontalieră [1]. Prin urmare, APC nu poate fi interpretat doar ca un document

diplomatic, ci ca o veritabilă „foaie de parcurs" pentru apropierea Republicii Moldova de standardele europene [7].

Un rol central în dezvoltarea relațiilor de cooperare l-a avut armonizarea legislației naționale cu *acquis-ul UE* [2]. Cercetarea demonstrează că apropierea de UE a presupus nu numai intensificarea contactelor politice, ci și transformarea cadrului normativ intern [1]. Armonizarea legislativă a fost percepută ca un instrument necesar pentru consolidarea statului de drept, modernizarea instituțiilor publice, dezvoltarea economiei de piață și crearea unor condiții compatibile cu practicile europene [6]. În acest sens, *acquis-ul UE* a funcționat ca reper normativ și instituțional pentru reformele interne ale Republicii Moldova, orientând procesul de adaptare a legislației și administrației publice la exigențele europene [1].

Rezultatele cercetării evidențiază, de asemenea, că orientarea europeană a Republicii Moldova a fost susținută de mai multe guverne succesive, indiferent de schimbările politice interne [7]. Integrarea treptată în UE a fost reflectată în documente de politică externă, în programe de activitate guvernamentală și în inițiative instituționale orientate spre consolidarea cooperării cu UE [7]. Această continuitate demonstrează că opțiunea europeană a fost asociată cu interesul național al Republicii Moldova, fiind percepută ca direcție strategică de dezvoltare politică, economică și socială [8]. Totodată, caracterul declarativ al unor politici și insuficiența acțiunilor practice au constituit limite importante ale parcursului european în etapa inițială [10].

Un alt rezultat al analizei constă în identificarea dimensiunii regionale a apropierii Republicii Moldova de UE [1]. Participarea la inițiative regionale, cooperarea transfrontalieră cu România și Ucraina, implicarea în structuri de cooperare din Europa de Sud-Est și interesul pentru proiecte în domeniul transporturilor, energeticii, comunicațiilor, comerțului și protecției mediului au contribuit la conectarea Republicii Moldova la spațiul european [6]. Cooperarea regională a funcționat ca mecanism complementar relației bilaterale cu UE, oferind Republicii Moldova oportunități de integrare graduală în rețele politice, economice și instituționale europene [7].

Din perspectiva factorilor externi, evoluția relațiilor dintre Republica Moldova și UE a fost influențată de dinamica extinderii UE spre Europa Centrală și de Est, de transformările sistemului internațional și de necesitatea Uniunii de a-și defini relațiile cu statele aflate la frontierele sale estice [2]. Extinderea europeană a creat pentru Republica Moldova atât oportunități, cât și provocări [6]. Pe de o parte, apropierea geografică de Uniunea Europeană a sporit interesul pentru cooperare și pentru adaptarea la standardele europene [7]. Pe de altă parte, lipsa unui statut clar de candidat în etapa analizată, capacitatea administrativă redusă și ambiguitățile geopolitice au limitat ritmul integrării europene [5].

Factorii interni au avut o importanță decisivă în determinarea caracterului și vitezei apropierii de UE [8]. Stabilitatea politică, calitatea guvernării, funcționalitatea instituțiilor publice, nivelul dezvoltării economice, capacitatea de implementare a reformelor și gradul de consens social în jurul opțiunii europene au influențat direct eficiența cooperării cu UE [9]. Rezultatele cercetării arată că integrarea europeană nu poate fi realizată exclusiv prin declarații politice sau documente strategice, ci presupune reforme coerente, continuitate instituțională și capacitate reală de implementare [7].

O dimensiune relevantă a discuției privește percepția publică asupra integrării europene [4]. Datele sociologice menționate în articol arată că populația asocia apropierea de UE cu domenii concrete de modernizare, în special legislația, economia și învățământul [4]. Această percepție este importantă deoarece demonstrează că integrarea europeană a fost înțeleasă nu doar ca obiectiv diplomatic, ci și ca proces cu impact direct asupra organizării statului, dezvoltării economice și calității vieții cetățenilor [10]. În același timp, susținerea socială pentru integrarea europeană trebuie corelată cu rezultate vizibile ale reformelor, deoarece lipsa progreselor poate genera scepticism și diminuarea încrederii publice [7].

În plan economic, apropierea de UE a fost asociată cu posibilitatea depășirii statutului de economie periferică, atragerea investițiilor străine, creșterea competitivității produselor moldovenești și extinderea accesului la piețele europene [3]. Totuși, aceste oportunități au fost condiționate de restructurarea economiei, modernizarea infrastructurii, îmbunătățirea climatului investițional și adaptarea standardelor de producție și administrare la cerințele europene [8]. Astfel, integrarea europeană apare ca proces cu beneficii potențiale importante, dar și cu costuri de adaptare instituțională, economică și socială [9].

Discuțiile asupra rezultatelor cercetării indică faptul că relațiile dintre Republica Moldova și UE au avut, încă din etapa inițială, un caracter multidimensional [1], care au inclus nu doar cooperare politică și economică, ci și componente juridice, sociale, culturale, regionale și de securitate [6]. Acest caracter complex confirmă faptul că apropierea de UE reprezintă un proces de transformare structurală a statului și societății, nu doar o direcție de politică externă [7]. Prin urmare, succesul relațiilor UE–Republica Moldova depinde de capacitatea statului moldovean de a transforma angajamentele asumate în reforme funcționale și durabile [1].

Rezultatele cercetării demonstrează că premisele dezvoltării relațiilor de cooperare dintre UE și Republica Moldova au fost create prin combinarea mai multor factori: apartenența istorică și culturală la spațiul european, necesitatea modernizării post-sovietice, instituționalizarea dialogului prin Acordul de Parteneriat și Cooperare UE-Republica Moldova, orientarea strategică europeană, armonizarea legislativă

și participarea la inițiative regionale [8]. În același timp, evoluția acestor relații a fost marcată de limite structurale, precum instabilitatea politică, dificultățile economice, conflictul transnistrean, capacitatea administrativă redusă și caracterul uneori lent al reformelor [9]. Astfel, cooperarea cu UE a constituit pentru Republica Moldova atât o oportunitate de modernizare și consolidare statală, cât și un test al capacității interne de reformare și adaptare la standardele europene [10].

Concluzii și recomandări. Analiza premiselor stabilirii și dezvoltării relațiilor de cooperare dintre UE și Republica Moldova permite formularea concluziei că orientarea europeană a statului moldovean are o fundamentare complexă, determinată de factori istorici, geografici, culturali, geopolitici, juridici, economici și instituționali. Republica Moldova aparține spațiului european nu doar prin poziționarea sa geografică, ci și prin tradițiile sale istorice, prin caracterul pluricultural al societății și prin aspirația de a construi un stat democratic, bazat pe supremația legii, respectarea drepturilor omului, economie de piață și cooperare internațională.

O primă concluzie importantă este că relațiile dintre Republica Moldova și UE s-au constituit într-un context intern dificil, marcat de tranziția post-sovietică, criza economică, instabilitatea politică și conflictul transnistrean. În pofida acestor dificultăți, apropierea de UE a fost percepută ca o direcție strategică de modernizare, stabilizare și consolidare a statalității Republicii Moldova. Integrarea europeană a devenit, astfel, nu doar o opțiune de politică externă, ci și un cadru de reformare internă a statului, administrației, economiei și societății.

O a doua concluzie vizează rolul decisiv al Acordului de Parteneriat și Cooperare dintre Republica Moldova și UE, semnat în anul 1994 și intrat în vigoare în anul 1998. Acest acord a constituit primul cadru juridic și instituțional complex al relațiilor bilaterale, oferind baza pentru dialog politic, cooperare economică, armonizare legislativă, reforme instituționale, dezvoltare regională și cooperare transfrontalieră. Prin conținutul și obiectivele sale, Acordul de Parteneriat și Cooperare UE-Republica Moldova a funcționat ca o „*foaie de parcurs*" pentru apropierea Republicii Moldova de standardele europene.

A treia concluzie se referă la importanța armonizării legislației naționale cu acquis-ul comunitar. Apropierea de UE presupune nu doar contacte diplomatice sau declarații politice, ci transformări normative, instituționale și administrative profunde. Armonizarea legislativă reprezintă un instrument indispensabil pentru consolidarea statului de drept, creșterea calității guvernării, modernizarea economiei, protecția drepturilor fundamentale și adaptarea Republicii Moldova la regulile, normele și practicile europene.

O altă concluzie privește dimensiunea regională a cooperării europene. Participarea Republicii Moldova la inițiative regionale, cooperarea transfrontalieră cu

România și Ucraina, implicarea în structuri de cooperare din Europa de Sud-Est și interesul pentru proiecte în domeniul transporturilor, energeticii, comerțului, comunicațiilor și protecției mediului au contribuit la conectarea treptată a Republicii Moldova la spațiul european. Cooperarea regională s-a dovedit a fi un mecanism complementar important pentru dezvoltarea relațiilor cu UE.

Totodată, cercetarea evidențiază că ritmul apropierii Republicii Moldova de UE a fost influențat de un ansamblu de factori interni și externi. Printre factorii interni se remarcă stabilitatea politică, calitatea guvernării, funcționalitatea instituțiilor publice, nivelul dezvoltării economice, capacitatea de implementare a reformelor și existența unui consens social privind orientarea europeană. Factorii externi au ținut de dinamica extinderii UE, evoluțiile geopolitice regionale, poziția Republicii Moldova în vecinătatea estică a UE și interesul Uniunii pentru stabilitatea frontierelor sale externe.

În baza concluziilor formulate, se impun următoarele *recomandări*:

1. Consolidarea continuității strategice a parcursului european. Republica Moldova trebuie să mențină integrarea europeană ca obiectiv strategic al politicii externe și al modernizării interne, indiferent de schimbările politice conjuncturale. Continuitatea instituțională și politică este esențială pentru credibilitatea relației cu Uniunea Europeană.
2. Accelerarea armonizării legislației naționale cu *acquis-ul UE*. Este necesară intensificarea procesului de ajustare a cadrului juridic intern la normele europene, în special în domeniile statului de drept, administrației publice, economiei de piață, concurenței, protecției mediului, drepturilor fundamentale, dezvoltării regionale și cooperării transfrontaliere.
3. Consolidarea capacității administrative și instituționale. Reformele europene nu pot fi realizate eficient fără instituții publice stabile, profesioniste și capabile să implementeze angajamentele asumate. Se recomandă dezvoltarea competențelor funcționarilor publici, eficientizarea coordonării interinstituționale și crearea unor mecanisme clare de monitorizare a implementării reformelor.
4. Transformarea declarațiilor politice în acțiuni practice. Experiența etapei inițiale a relațiilor UE–Republica Moldova demonstrează că orientarea europeană trebuie susținută prin politici concrete, rezultate măsurabile și reforme durabile. Este necesară depășirea caracterului declarativ al unor angajamente și orientarea spre implementare efectivă.
5. Valorificarea cooperării regionale și transfrontaliere. Republica Moldova trebuie să utilizeze mai activ avantajele cooperării cu România, Ucraina și alte state din regiune, inclusiv prin proiecte comune în domeniul infras-

tructurii, transporturilor, energiei, protecției mediului, securității regionale, educației și dezvoltării economice locale.

6. Consolidarea comunicării publice privind integrarea europeană. Pentru menținerea sprijinului social față de opțiunea europeană, este necesară explicarea clară a beneficiilor, costurilor și responsabilităților asociate apropierii de Uniunea Europeană. Comunicarea publică trebuie să fie coerentă, bazată pe date, orientată spre cetățeni și capabilă să combată percepțiile eronate sau manipulările informaționale.
7. Dezvoltarea dimensiunii economice a cooperării cu UE. Apropierea de Uniunea Europeană trebuie valorificată pentru atragerea investițiilor, creșterea competitivității economiei naționale, modernizarea infrastructurii, diversificarea exporturilor și integrarea treptată a producătorilor moldoveni în lanțurile economice europene.

În concluzie generală, relațiile de cooperare dintre UE și Republica Moldova au evoluat de la un cadru inițial de parteneriat politic și economic spre un proces complex de apropiere normativă, instituțională și strategică. Integrarea europeană rămâne pentru Republica Moldova o oportunitate majoră de consolidare a statalității, modernizare democratică, dezvoltare economică și afirmare în spațiul european. Realizarea acestui obiectiv depinde însă de capacitatea statului de a implementa reforme coerente, de a menține consensul social asupra opțiunii europene și de a transforma cooperarea cu UE într-un proces ireversibil de modernizare și dezvoltare.

Referințe bibliografice:

1. *Acordul de parteneriat şi cooperare Republica Moldova – Uniunea Europeană*: Buletin informativ, 1999-2002. https://old.mf.gov.md/common/programstrategy/APC_ro.pdf
2. European Commission, Directorate-General for Enlargement. (2001). *Enlargement of the European Union: An historic opportunity: A general overview of the enlargement process and the pre-accession strategy of the European Union.* https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/d1327901-ee61-4218-a8df-bfdcb23eece8_en?filename=corpus_en.pdf
3. POTOČNIK, J., SENJUR, M., & ŠTIBLAR, F. (1995). *Approaching Europe: Growth, competitiveness and integration* (F. Štiblar & Vitrum Translations, Trans.). Institute of Macroeconomic Analysis and Development. https://plus.cobiss.net/cobiss/si/sl/data/cobib/53673216/fflj
4. *Barometrul de opinie publică.* Institutul de politici publice, Chişinău, martie-aprilie 2002

5. WEIDENFELD, W. (Ed.). (1996). Central and Eastern Europe on the way into the European Union: Problems and prospects of integration in 1996. Bertelsmann Foundation Publishers.
6. Commission of the European Communities. (1992). *Europe and the challenge of enlargement* (Bulletin of the European Communities, Supplement 3/92). Office for Official Publications of the European Communities. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d94b400d-b92f-4d91-995-e-5f0ad1b36abe
7. *Strategia Republicii Moldova privind asocierea la Uniunea Europeană* (proiect), Ministerul Afacerilor Externe, Chişinău, 2000.
8. *Strategia naţională pentru dezvoltarea durabilă* – Moldova 21, PNUD-Moldova, Chişinău, 2001.
9. *European Bank for Reconstruction and Development. (2003, July 1). Strategy for Moldova. https://www.ebrd.com/downloads/about/policies/2003-07-01,_Strategy_for_Moldova-_English_web.pdf*
10. ZAMFIRESCU, I. (2001). *Costuri și beneficii ale aderării la Uniunea Europeană pentru țările candidate din Europa Centrală și de Est*. Institutul European din România. https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/wp_4.pdf